

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 51.035.2024
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
доктору філологічних наук, професору,
Кондратенко Наталі Василівні

Відгук

Офіційного опонента **Костроміної Ольги Валентинівни**, кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри Англійська мова № 2 Національного університету "Одеська морська академія", про дисертацію **Маргарити Валеріївни Косовець «Лінгвопрагматична характеристика персонажа-сищика в англомовному художньому дискурсі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.
(Одеса, 2024)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Мовлення в комунікативному середовищі є важливою характеристикою сучасної культури. Для вивчення мови в дії та розгляду варіативності мовних засобів у парадигмальному лінгвістичному просторі виділяють два ключові аспекти: комунікативний та когнітивний. Дослідження стосовно дискурсу – це один із напрямів сучасної лінгвістики, який найбільш активно розвивається, проте залишається багато питань для дискусій, що стосується суті цього явища, зокрема англомовного художнього дискурсу.

У сучасній лінгвістичній прагматиці детективний дискурс вивчається як інституційний дискурс і його популярність пояснюється тим, що він має соціальну природу, відображає соціальні процеси, що відбуваються у суспільстві.

Центром уваги дисертаційного дослідження М.В.Косовець є персонаж-сищик в англomовному художньому дискурсі. Комунікативні інтенції мовця піддаються контекстуально-інтерпретаційному аналізу.

Без сумнівів, унікальність зазначеного дослідження надає можливість вивчення адресантно-адресатної взаємодії сищика з точки зору комунікації та особливостей спілкування інших персонажів детективу (Детектив, Вбивці, Помічник Детектива, Свідок, Жертва). Таким чином, лінгвопрагматична характеристика персонажа видається цікавою та є **актуальною** науковою розвідкою, оскільки визначається зростаючий інтерес сучасної лінгвістики до способів комунікативної поведінки індивідуумів у різних типах дискурсу та недостатньою розробленістю проблематики, пов'язаною із системним аналізом стратегічного плану мовця.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дослідження М.В.Косовець обрано художнє персонажне мовлення – бесіди поліцейського детектива та детектива аматора зі свідками та підозрілими.

Предметом слугує вербалізація стратегічного плану мовлення поліцейського детектива та детектива-аматора в англomовному художньому дискурсі.

Метою цієї роботи обрано дефініювання й опис комунікативних стратегій і тактик в мовленні детектива-персонажа художнього дискурсу.

Теоретико-методологічною базою дослідження М.В.Косовець слугували праці українських та зарубіжних учених з проблем конверсаційного аналізу як методу опису взаємодії в мовленні. Ретельний аналіз статусно-рольової дії свідчить про розуміння авторкою її когнітивно-прагматичної сутності.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження не викликає сумніву і визначається наступним : вперше об'єктом дослідження обрано художній детективний дискурс, описано його хронотоп з точки зору статусно - рольового спілкування . Вперше подається думка стосовно диференціації комунікативних

стратегій і тактик детектива-персонажа художнього дискурсу; визначено мовленнєві способи реалізації окреслених комунікативних тактик в англomовному художньому детективному дискурсі; запропонована просодична організація вербалізацій трьох стратегій у чоловічому та жіночому мовленні. Наукове *новаторство* даної роботи полягає у тому, що в ній уперше визначено просодичні характеристики мовлення поліцейського детектива та детектива-аматора в англomовному детективному кіно дискурсі.

Структура роботи сприяє досягненню поставленої мети, композиція розділів повністю дотримується послідовності висунутих дисертанткою завдань. Як позитивне слід також відзначити стиль викладення теоретичного та практичного матеріалу: багата термінологічна палітра свідчить не тільки про глибоку обізнаність дисертанта в обраній галузі, але й про образність наукового мислення автора.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок, із них 200 – основного тексту. Бібліографія містить 230 позицій, із них 87 позицій – джерела іноземними мовами, 6 джерел довідкової літератури. Список літературних та кінематографічних джерел містить 52 найменування.

У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

У **вступі** обгрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність, логічно й послідовно сформульовано мету й завдання роботи, встановлено об'єкт і предмет, описано ілюстративний матеріал та методи його дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, визначено основні положення, що виносяться на захист.

У **першому розділі** (с.18-37) дисертації «Стратегічний план комунікативної діяльності» узагальнено наукову інформацію щодо теоретико-методологічної основи дослідження. Тут наведено роль конверсаційного аналізу як спеціалізованого метода інтерпретації діалогу (підрозділ 1.1). У цьому ж розділі здобувачка цілком слушно зосереджується на описі комунікативної ситуації (с.23), на основних одиницях комунікативної взаємодії (с.25-29). Спираючись на сучасні дослідження, детально розглянуто діалогічні

структурні єдності (суміжна або ад'яцентна пара (*adjacency pair*), мовленнєвий обмін (*exchange*), мовленнєвий епізод або секвенція (*sequence*) (с.26 – 27); зроблено аналітичний огляд мовленнєвої ситуації (с.30), комунікативної інтенції (с.31-32).

Окремої уваги заслуговують дослідження комунікативних стратегій і тактик. Вони становлять основу діалогів персонажів детективів та є одним з актуальних напрямків сучасної лінгвістики.

Варто відмітити, що теоретичний матеріал першого розділу є одним з найвагоміших інструментів наукової розвідки загалом. Усі наступні розділи побудовані з використанням основних тез теорії та становлять вивірену основу для використання у практичних цілях.

Другий розділ (с.38-131) дисертації «Комунікативні стратегії і тактики в мовленні детектива-персонажа художнього дискурсу» продовжує перший і присвячений дослідженню та опису ключових понять *дискурс, художній дискурс, художній детективний дискурс*. Комунікативний акт, має психологічний вплив одного комуніканта на іншого з метою змінити його поведінку. Цей комунікативний акт передбачає обов'язкову наявність мовця, що називає дію, яку необхідно виконати (не виконати), і слухача, який повинен забезпечити її виконання (невиконання).

Змодельовано персонажі детективного дискурсу, виокремлено п'ять типів комунікативних особистостей: Детектив, Вбивця, Помічник Детектива, Свідок, Жертва (с. 48). Спираючись на розробки європейських та українських лінгвістів, М.В. Косовець пропонує власну класифікацію стратегій та тактик, якими послуговується поліцейський детектив та детектив-аматор під час розслідування злочину (с. 53 – 54). Спостереження за фактичним матеріалом наводить дослідницю на думку про те, що під час мовленнєвої взаємодії з допитуваними комунікативні ролі детектива та свідка / підозрюваного постійно змінюються.

У підрозділах 2.2.2-2.2.4 авторка проводить низку досліджень та наглядно демонструє кількісне співвідношення тактик реалізації стратегії прямого опитування та контролю над ходом бесіди (с. 51-70). Цей аналіз

підтверджує схожі комунікативні навички та тактики, які використовують детектив-поліціант та детектив-аматор, що підкреслює їх ідентичну соціальну роль. Так само детально проаналізовано кількісне співвідношення тактик інших стратегій (71-125). Це беззаперечно підтверджує вагомість методу контекстуально-інтерпретаційного аналізу комунікативних стратегій і тактик з метою досягнення найефективнішого впливу на партнера з комунікації.

Третій розділ (с.132 – 202) «Роль просодії в реалізації стратегічного плану мовлення детектива-персонажа художнього дискурсу» присвячено результатам глибокого та всебічного аудиторського та елестроакустичного аналізу просодичних засобів, які є маркером мовленнєвої реалізації трьох стратегій, а саме: стратегія прямого опитування та контролю над ходом бесіди, стратегія емоційного впливу та стратегія маніпулювання (с. 130). Ці комунікативні тактики притаманні як поліцейському детективу так і детективу аматора у художньому детективному кінодискурсі.

Чітке слідування алгоритму дій дозволило дисертантці здійснити системний опис інтонаційного забарвлення мовлення детектива та довести, що воно варюється в залежності від гендеру, інтенції, стратегії та тактики (підрозділ 3.1). Було виявлено, що за перцептивними акустичними ознаками кожен тип комунікативної тактики, до якого вони вдаються, реалізується певним мелодійним контуром, тональним рівнем, тональним діапазоном, рівнем гучності та темпоральними характеристиками. Здійснене експериментальне дослідження мовленнєвих реалізацій комунікативних стратегій та тактик у мовленні поліцейського детектива та детектива-аматора свідчить про існування певного набору частотних, темпоральних та динамічних параметрів, що беруть участь у диференціації тієї чи іншої комунікативної стратегії і тактики та створюють просодичний портрет детектива у кінематографічному дискурсі (с.201).

Загальні **Висновки**, відповідають поставленим у роботі меті і завданням, є переконливими, логічно випливають з проведеного аналізу. Список використаної літератури та джерельна база оформлені відповідно до вимог.

До позитивних моментів роботи належить достатньо високий науковий стиль викладеного матеріалу дослідження, влучне використання термінів.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Дисертація, виконана М.В. Косовець, є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних завдань. Основні положення дисертації містять елементи новизни.

Основні положення та результати дослідження пройшли ретельну апробацію на наукових засіданнях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2019-2023 р.р.) і на десяти міжнародних науково-практичних та наукових конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження дисертантка виклала у чотирнадцяти публікаціях, дві з яких опубліковані у співавторстві з науковим керівником. Із загальної кількості публікацій – чотири опубліковано у фахових виданнях України. Загальний обсяг публікацій – 6,8 друкованих аркушів.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Відтак можна стверджувати, що дисертація М.В. Косовець є певним внеском в такі галузі лінгвістики, як дискурсологія, фоностилістика та комунікативна лінгвістика. Проведене комплексне фонетичне дослідження безумовно має велике значення для теоретичної фонетики англійської мови.

Окрім теоретичної вагомості розробки, що резонується, дисертаційне дослідження М.В.Косовець має безперечну **практичну цінність**, оскільки пропонує низьку цікавих положень щодо мовлення детектива в англійськомому художньому дискурсі. Основні розділи дисертації і фактичний матеріал прислужаться у викладанні базових лінгвістичних вишівських дисциплін, зокрема, курсів когнітивної лінгвістики, теоретичної та прикладної фонетики англійської мови, у курсі теорії комунікації, а також у науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Вищевикладене дозволяє константувати, що дисертація М.В. Косовець є самостійною валідною працею, що відповідає сучасному рівню наукових знань. Тим не менш, під час ознайомлення з роботою, виникла низка міркувань та питань, що потребують уточнення. Сподіваємося, що зазначені нижче зауваження, питання й міркування будуть висловлені в ході дискусії та ураховані в подальшій науковій роботі авторки.

1. На с. 46 дисертації йдеться про різновиди детективів: психологічний, історичний, іронічний, гангстерський, політичний тощо. Проте, авторка не уточнює, до якого типу належить досліджений нею фактичний матеріал. Яких прагматичних або соціальних рис набуває матеріал дослідження з огляду на його жанрову специфіку?

2. Згідно з висновками аудиторів, найбільш частотною шкалою в мовленнєвих реалізаціях стратегії прямого опитування є висхідна шкала (с. 141), що не є типовим для інших стратегій. Як авторка може пояснити домінування висхідної шкали під час реалізації стратегії прямого опитування?

3. На с. 152 зазначено, що переважна більшість фраз детектива, як поліцейського, так і аматора, характеризуються нормальною гучністю, проте у 9 % фраз спостерігається пониження гучності. Виникає запитання для яких саме тактик характерною є тиха гучність? Чим обумовлюється пониження гучності?

4. Не зовсім зрозумілим, на наш погляд, є ігнорування під час аудиторського та електроакустичного аналізу такого інтонаційного параметру, як параметр тривалості пауз усередині фраз та синтагм, що реалізують комунікативні стратегії та тактики детективів.

Наведені вище зауваження не ставлять під сумнів наукову цінність дослідження, не зменшують теоретичну та практичну значущість отриманих результатів і не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

7. Загальна оцінка дисертації.

Наявність чіткої концепції дослідження, обсяг опрацьованого матеріалу, глибина аналізу, його результати, спрямованість на отримання нового лінгвістичного знання – все це дає підстави вважати, що дисертація «Лінгвопрагматична характеристика персонажа-сищика в англomовному художньому дискурсі» є завершеним, самостійним дослідженням актуальної проблеми сучасного мовознавства, яке відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка **Косовець Маргарита Валеріївна** заслуговує надання ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри Англійська мова № 2
Національного університету
"Одеська морська академія"

Особу та підпис
ЗАВІРЯЮ
Вчений секретар
Національного університету
"Одеська морська академія"
13.05.2024

Косовицька О.В.
Косовицька О.В.
Косовицька О.В.

Ольга КОСТРОМІНА